

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА
МОГИЛИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Шилова Ірина Сергіївна

УДК 81'255.4(045)

**ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ (НА
МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЕНА БРАУНА *ВТРАЧЕНИЙ СИМВОЛ*)**

Автореферат

дипломної роботи магістра

Миколаїв – 2019

Роботу виконано на кафедрі теорії та практики перекладу з англійської мови Чорноморського національного університету імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України.

Керівник роботи: : кандидат педагогічних наук, доцент б.в.з **Бужиков Роман Петрович**, Чорноморський національний університет імені Петра Могили.

Рецензент : кандидат філологічних наук, доцент **Стеванович Раїса Іванівна**, Чорноморський національний університет імені Петра Могили.

Захист відбудеться 27 червня 2019 р. о 10 годині у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили за адресою: 54003, м.Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10, корпус 11, аудиторія 11-116.

1. Загальна характеристика роботи

а) Актуальність теми роботи.

На сучасному етапі в світлі розвитку дискурсивного підходу проблема відтворення міжтекстових зв'язків набуває ще більшої актуальності. У процесі міжкультурної комунікації між дискурсами різних культур відбувається діалог, в якому з'являються посилання на спадщину раніше створених текстів. Особливий інтерес становить діалог між текстами художнього дискурсу з огляду на властивість літератури вбирати та зберігати велику кількість інформації різних часових і просторових вимірів, насамперед національно-культурного характеру.

Інтертекстуальність як текстова категорія, що відображає діалогічну взаємодію текстів, є важливою складовою літературно-перекладацького аналізу. Її вивчення становить одну з центральних проблем сучасного літературознавства та перекладознавства, особливо в контексті відтворення постмодерних художніх текстів, які, відповідно до принципу постмодернізму, що все нібито було вже сказано раніше, є канвою, сплетеною з фрагментів різних творів. Пильна увага до вивчення теорії інтертекстуальності та її ролі в контексті постмодерного текстотворення призвела до генералізації цього поняття й помітного розширення меж його інтерпретації. Дослідженню інтертекстуальності в контексті перекладу присвячені наукові розвідки вітчизняних (Т. Некряч, А. Кам'янець, О. Бабелюк), російських (Г. Гусева, І. Смірнов) та західних науковців (Н. П'єге-Гро, У. Еко). Однак окремі питання, пов'язані з особливостями творення інтертекстуальності та її збереження в перекладі, потребують подальшого вивчення через відмінності у світосприйнятті та віддзеркаленні

дійсності автором і перекладачем,

Перекладацькі дослідження інтертекстуальності відкривають нові горизонти в проблематиці художнього дискурсу. Для освоєння цього простору необхідні розвідки конкретного емпіричного матеріалу. На

сучасному етапі в світлі розвитку дискурсивного підходу проблема відтворення міжтекстових зв'язків набуває ще більшої актуальності. Спочатку вчені підходили до аналізу інтертекстуальності у перекладах в парадигмі «традиційне – новаторське», розглядаючи передусім ті різновиди міжтекстових зв'язків, які виникають незалежно від волі автора і не збільшують експресивність тексту. Перекладацькі дослідження інтертекстуальності відкривають нові горизонти в проблематиці художнього дискурсу. Ці обставини і зумовлюють актуальність роботи.

Виділено дослідження вітчизняних та зарубіжних перекладознавців, філологів, що розглядають інтертекстуальність як особливий принцип, який визначає поетику художнього твору (І.В. Арнольд, Г.К. Косиков, В.П. Москвін, Н. Пьеге-Гро, Н.А. Фатєєва, В.Е. Чернявська та ін.); праці вчених, в яких сформульовані основні положення концепції відкритого діалогічного тексту (М.М. Бахтін, М.М. Гіршман, Т.В. Плеханова, Н.Д.Тамарченко та ін., А.А. Горелов, Б.С. Диханова, О.В.Євдокимова та ін.).

Розгляд творів у контексті інтертекстуальності, сприяє об'єктивному засвоєнню тексту, дає можливість зрозуміти літературний процес, складне взаємне переплетіння на жанровому, лексичному, синтаксичному рівнях тексту. Основним завданням перекладача є відтворення тексту оригіналу мовою перекладу з максимальним збереженням функційних, семантичних й образних складових вихідного тексту. Будь-який художній текст є складною системою смислів, а наявність інтертекстуальності в тексті значно ускладнює переклад. Імпліцитність смислів та множинність інтерпретацій вимагають від перекладача проведення глибокого аналізу тексту оригіналу та вибору підходу до перекладу таких текстів. Саме переклад інтертексту художнього твору являє собою найбільшу складність, тому що саме інтертекст дозволяє зберегти певний образ культури.

б) Мета і завдання.

Мета - аналіз перекладу інтертекстуальних елементів у романі Дена Брауна «Втрачений символ», а також дослідження роману з точки зору інтертекстуальності і встановлення конструктивних принципів, які об'єднують основні рівні та елементи створеного письменником художнього світу.

Мета потребує реалізації таких завдань:

- розглянути витоки та основні етапи розвитку теорії інтертекстуальності, різноманітні підходи у визначенні інтертексту та його типології;
- визначити основну функцію інтертекстуальності у перекладі художнього твору;
- класифікувати інтертекстуальні елементи у романі Дена Брауна «Втрачений символ», а також виділити їхні функції у тексті;
- проаналізувати вплив перекладу на сприйняття інтертекстуальних елементів читачем;
- визначити основні способи компенсації смислових втрат при перекладі інтертексту.

с) Об'єкт, методи та джерела дослідження.

Об'єктом дослідження є реалізація категорії інтертекстуальності в оригіналі та перекладі роману Дена Брауна «Втрачений символ».

Предметом роботи є особливості художньої трансформації інтертекстуальних включень при перекладі з англійської на українську мову на прикладі роману Дена Брауна «Втрачений символ».

d) Наукова новизна отриманих результатів.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що категорія інтертекстуальності привертає увагу як дослідників, так і читачів. Осмислення категорії інтертексту є недостатньо дослідженою у перекладознавстві, а типи інтертекстуальності є досить суперечливими як з погляду літератури, так і з погляду перекладознавства.

е) Практичне значення отриманих результатів.

Практичне значення результатів дослідження визначається можливістю використання їх у фаховій перекладознавчій підготовці спеціалістів за програмами навчальних закладів, у підготовці до семінарських занять, у написанні рефератів, курсових робіт з літератури та перекладу. Результати дослідження можуть бути застосовані спеціалістами різних гуманітарних галузей науки – перекладачами, філологами, мистецтвознавцями, культурологами та ін.

f) Апробація. Основні положення і результати роботи було викладено в доповіді на студентській науково-практичній конференції «Міжкультурна комунікація в сучасному філологічному просторі» (Миколаїв, ЧНУ ім. Петра Могили, 25 квітня 2019 р.).

2. Структура роботи

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел, що включає 79 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 83 сторінки.

3. Основний зміст роботи

a) У вступі подано загальну характеристику досліджуваної теми, обґрунтовано актуальність дипломної роботи, сформульовано мету, завдання досліджень, відзначено наукову новизну та практичну цінність отриманих результатів, подано інформацію про апробацію, структуру та обсяг роботи.

b) У першому розділі розглянуто категорію інтертекстуальності як текстову категорію, розглянуто різноманітні теорії науковців та підходи щодо визначення категорії інтертекстуальності.

c) У другому розділі висвітлено теоретичні аспекти особливостей інтертекстуальних зв'язків у художніх творах та подано класифікації інтертекстуальних зв'язків у художньому тексті. Розглянуто роль інтертекстуальності в аналізі оригіналу та перекладу літературного твору .

d) У третьому розділі висвітлений аналіз перекладу інтертекстуальних зв'язків в оригіналі та українській версії роману «Втрачений символ».

Подано особливості перекладу інтертекстуальних включень на матеріалі роману Дена Брауна «Втрачений символ».

4. Висновки: Отже, відповідно до завдань було розглянуто витoki та основні етапи розвитку теорії інтертекстуальності, різноманітні підходи у визначенні інтертексту та його типології; було розглянуто класифікації інтертекстуальних елементів у романі Дена Брауна «Втрачений символ», а також виділено їхні функції у тексті, результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що питання класифікації засобів реалізації категорії інтертекстуальності залишається дискусійним, оскільки ще й досі не визначено єдиних критеріїв щодо класифікації форм вираження інтертекстуальності. Аналіз наукових розвідок свідчить, щодо засобів вираження інтертекстуальності, які найчастіше виділяють науковці, належать ремінісценція, алюзія, цитата, проте в мовознавчій літературі ці поняття тлумачаться по-різному, а деколи навіть ототожнюються. Розходження в поглядах щодо трактування зазначених феноменів є підставою для уточнення висловлених раніше в лінгвістичній думці міркувань про визначення, роль та місце ремінісценції, алюзії та цитати як засобів реалізації інтертекстуальності. Проаналізовано вплив перекладу на сприйняття інтертекстуальних елементів читачем, так як основним завданням перекладача є відтворення тексту оригіналу мовою перекладу з максимальним збереженням функційних, семантичних й образних складових вихідного тексту.

5. Список використаних джерел

1. Анисимова, А. Г. Теория и практика перевода терминов гуманитарных и общественно-политических наук. М.: Университетская книга, 2008.
2. Арнольд И. В. Объективность, субъективность и предвзятость в интерпретации художественного текста. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность: Сб. статей, 1999. – сс. 341-350.

3. Арнольд И. В. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность : сборник статей. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный университет, 1999.

4. Бабелюк О. Постмодерністський іронічний стиль письма: семіологічні фактори текстотворення. Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія, вип. 708-709, 2014, сс. 14-18.

5. Бабенко Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста: Теория и практика: Учебник; Практикум. М. : Флинта: Наука, 2003.

6. Багаева Д. В Когнитивная база и прецедентные феномены в системе других единиц и в коммуникации Вестник Московского университета. Серия 9: Филология, № 3, 1997, сс. 62-85.

7. Барт Р. S/Z . Москва: Едіторіал, 2001.

8. Бахтин М. Эстетика словесного творчества. М.: Искусство, 1979.

9. Башкатова Ю. А. Интертекстуальность словесно-художественного портрета. Кемеровский государственный университет. Кемерово, 2006.

10. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту із мови давньоєврейської і грецької на українську наново перекладена: Ювілейне видання з нагоди тисячоліття християнства, 1988.

11. Біловус Л. Теорія інтертекстуальності: Становлення понять, тлумачення термінів, систематика. Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка, 2003.

12. Бойко Л. К вопросу опереводеинтертекста. Вестник РГУ им. И. Канта. Вып. 2. Филологические науки, 2006, сс. 52-59.

13. Браун Д. Втрачений символ. Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011.

6. АНОТАЦІЯ

Шилова Ірина.

Інтертекстуальність в оригіналі та перекладі (на матеріалі роману Дена Брауна «Втрачений Символ»)

У роботі було розглянуто підходи до класифікацій засобів реалізації інтертекстуальності та розглядаються підходи до класифікацій засобів реалізації інтертекстуальності. Інтертекстуальність як текстова категорія, що відображає діалогічну взаємодію текстів, є важливою складовою літературно-перекладацького аналізу. Її вивчення становить одну з центральних проблем сучасного літературознавства та перекладознавства, особливо в контексті відтворення постмодерних художніх текстів, які, відповідно до принципу постмодернізму, що все нібито було вже сказано раніше, є канвою, сплетеною з фрагментів різних творів. Пильна увага до вивчення теорії інтертекстуальності та її ролі в контексті постмодерного текстотворення призвела до генералізації цього поняття й помітного розширення меж його інтерпретації. Основну увагу зосереджено на ремінісценції, алюзії та цитаті як формах вираження міжтекстових зв'язків та способах їх перекладу. До аналізу був залучений роман Дена Брауна «Втрачений символ».

Ключові слова: інтертекстуальність, інтертекст, міжтекстовий зв'язок, цитата, алюзія, ремінісценція.

Shylova Iryna.

Intertextuality in the original and translation (on the material of Dan Brown's novel *The Lost Symbol*. – Mykolaiv, 2019.

The graduate work is the systematic study of prosaic work by contemporary American writer Dan Brown (his novel *The Lost symbol*, 2009).

Intertextuality as a text category that reflects the dialogic interaction of texts is an important component of literary and translation analysis. Its study is one of the central problems of the modern literary studies and translation, especially in the context of the reproduction of postmodern artistic texts, which, in accordance with the principle postmodernism, all that had been said before, is a canvas, woven from fragments of various works. Close attention to the study of theory Intertextuality

and its role in the context of postmodern text creation led to the generalization of this concept and a noticeable extension of its limits interpretations.

In the work approaches to the classifications of means of realization of intertextuality are considered, and the proceeds to the classifications of means of realization of intertextuality are considered. The main attention is focused on reminiscence, allusions and quotations as forms of expression of intertextual links

and ways of their translation. The analysis involved the novel by Dan Brown The Lost Symbol.

Consideration of works in the context of intertextuality, contributes to the objective the assimilation of the text, makes it possible to understand the literary process, complex mutual interweaving on genre, lexical, syntactic levels the text. The main task of an interpreter is to reproduce the original text the language of translation with maximum preservation of functional, semantic and shaped components of the source text. Any artistic text is complicated a system of meanings, and the presence of intertextuality in the text greatly complicates translation. The implication of meaning and the plurality of interpretations require from translator to conduct indepth analysis of the original text and choice approach to translating such texts. It is the translation of the intertextual artistic the product is the greatest complexity, because the text itself allows preserve a certain cultural image.

Key words: intertextuality, intertext, intertext communication, citations, allusions, reminiscence.